

Geef me de 5

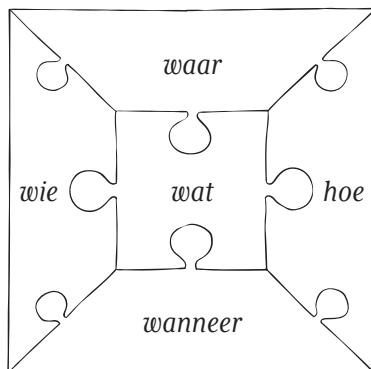
Een praktisch houvast bij de
opvoeding en begeleiding van
kinderen met autisme

Colette de Bruin

GEEF ME DE 5

COLETTE DE BRUIN

Colofon

Auteur:	Colette de Bruin
Een publicatie van:	Geef me de 5 [®]
Uitgegeven door:	High 5 Publishers, Doetinchem
Illustraties:	Thijs Rozema
Vormgeving:	Nando Burghardt
Druk:	1e druk oktober 2004, Gravant Educatieve Uitgaven 20e druk (herziene uitgave) september 2025, High 5 Publishers
ISBN:	978-94-92985-16-3
NUR:	895
Ook verschenen:	Dit is autisme Auti-communicatie Psycho-educatie Dit is autisme (Uitleg in beeld) De aanpak bij autisme (Uitleg in beeld) Diversiteit bij autisme
Website van de auteur:	www.geefmede5.com

www.geefmede5.nl

De Nederlandse Stichting voor Sociaal Pedagogische Zorg heeft door middel van een gift een bijdrage geleverd aan de tot standkoming van dit boek.

© 2004/2024 Colette de Bruin/High 5 Publishers

Dit werk is auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van druk, fotokopie, opname of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel dit boek met zorg is samengesteld, aanvaarden de auteur noch de uitgever enige aansprakelijkheid, voor het feit dat het gebruik van hetgeen geboden wordt niet aan de behoeften of de verwachtingen van de eindverbruiker voldoet, noch voor eventuele fouten of onvolkomenheden in dit boek.

Het woordmerk en het woord-beeldmerk Geef me de 5[®], alsmede de woordmerken Autibril[®] en auti-communicatie[®], zijn gedeponeerd bij het merkenbureau. Het is niet toegestaan deze zonder toestemming te gebruiken.

Voorwoord

Wat afwachtend maak ik een afspraak met Colette om het over haar boek *Geef me de 5* te hebben. Het boek is in de laatste fase van ontwikkeling. De afspraak is zo gemaakt en als we elkaar ontmoeten neemt ze al gauw op een spontane manier de leiding. Ze praat op een liefdevolle manier over haar vijf (pleeg)kinderen die allen een vorm van autisme hebben en over haar vader die eveneens autisme heeft. Ook heeft ze het over haar werk als ambulant begeleider. Ze praat zo snel en enthousiast dat ik al mijn aandacht erbij moet houden. Dat wil ik, want ik heb het idee dat ze heel zinnige dingen zegt. Luisteren en het ook nog opschrijven, lukt me niet. 'Geef maar hier,' klinkt het opgewekt. Een rol met gekleurde stiften komt op tafel. Ik krijg in een aantal minuten te horen hoe ik na een waarneming snel kan analyseren wat er aan hand is en vervolgens welke handelingen er verricht moeten worden. En hoe het kort en bondig op papier gezet kan worden. Nu ik niet hoeft te schrijven, stel ik de ene vraag na de andere. Colette vertelt uitvoerig over haar methode, video-opnames, hulp op maat en dat het naar het kind duidelijk en voorspelbaar moet zijn. Daar hangen vijf woorden aan vast en als je die maar gebruikt, komt het goed. Er is veel herkenning in de beelden die ze beschrijft.

Ik denk: de zoveelste methode die zogenaamd lijkt te werken. Hoe vaak zijn mij geen koeien met gouden horens beloofd? Dan gaat mijn mobiel af. Het is mijn zoon met autisme en dat betekent dat er altijd een gezellig wollig praatje volgt. Hij vraagt waar ik ben en hoe laat ik thuiskom. Ik vertel hem dat ik aan de andere kant van het land zit en dat ik niet precies weet hoelang dit nog duurt en hoelang de reis terug duurt. Ook geef ik hem nog wat vage opdrachten mee. Hij blijft nog wat aan de telefoon dralen en kletsen en ik klets gezellig terug. Als ik neerleg begint Colette, met een feilloos gevoel voor de situatie, te analyseren en aan de hand van dit praktijkvoorbeeld uit te leggen wat dit kind met zijn telefoontje eigenlijk wil vragen. Ik heb zijn vragen niet beantwoord. Nu weet mijn zoon niet waar hij aan toe is en blijft hij maar een beetje rondzwemmen. Ik moet toegeven dat het klopt. Ik weet ook dat hij zo zal terugbellen, omdat het allemaal niet duidelijk is. Gewoonlijk gebruik ik die momenten om gezellig met mijn zoon te kletsen, niet om concrete informatie uit te wisselen. Colette maakt mij duidelijk dat het voor hem wel om die informatie gaat. Hij belt inderdaad na een aantal minuten terug en ik besluit nu de zojuist vertelde methode toe te passen.

Binnen een minuut hangt hij op en verbluft en verbaasd blijf ik achter. Wat gebeurt hier? Ook nu geeft Colette lachend haar visie. 'Zie je nu dat het werkt?' Enthousiast neem ik afscheid en met een blad met kleurtjes, waarvan ik geen idee heb wat erop staat, ga ik op weg naar huis. De dagen die volgen zijn nog vol met verbazing. Mijn zoon vraagt en ik geef zo antwoord dat er voor hem geen vragen blijven openstaan. Als ik iets van hem wil, gebruik ik ook *wat, hoe, waar, wanneer* en *wie* om hem aan de hand daarvan te antwoorden. De ontmoetingen met hem zijn kort en de gesprekjes nog korter. Hij draait zich direct om als hij al zijn informatie heeft. Door mijn vragen duidelijk te stellen geeft hij zelf antwoord, soms moet ik hem daarbij nog helpen. Ik zie dat hij doet wat ik vraag en daardoor zelf ook taken gaat oppakken die eerder een aanlooptijd nodig hadden van een aantal dagen. Hij is er trots op en dat is goed voor zijn zelfvertrouwen. Terwijl hij niets weet van een boek over de methode Geef me de 5, werk ik er al mee voordat het uitgegeven is.

Dit blijkt een eenvoudige methode te zijn die zo op maat is dat er bij ieder mens met autisme positief resultaat geboekt kan worden. Daar ben ik van overtuigd.

Colette bedankt!

Agnes Weber

Medewerker Nederlandse Vereniging voor Autisme

Zoetermeer, september 2004

Inhoudsopgave

	<i>Inleiding</i>	12
1	<i>Autisme, wat is het?</i>	16
1.1	Gebruikte termen	16
1.2	Gevolgen	18
2	<i>Informatie verwerken in puzzelstukjes</i>	19
3	<i>Anders denken</i>	22
3.1	Centrale coherentie (CC)	24
3.2	Executieve functies (EF)	27
3.3	Theory of mind (ToM)	28
4	<i>Leerbaar</i>	30
4.1	Informatie verwerken	31
4.2	Programma letterlijk volgen	31
4.3	Informatie wissen	33
4.4	Openstaande mappen	35
4.5	Mappen en bestanden	36
5	<i>Zintuiglijke informatie verwerken</i>	37
5.1	Zien	37
5.2	Horen	37
5.3	Ruiken	38
5.4	Proeven	39
5.5	Voelen	39
5.6	Pijn	40
6	<i>Gevolgen voor ontwikkeling</i>	42
6.1	Communicatie	42
6.2	Emotie	42

6.3	Mimiek	45
6.4	Fantasie	46
6.5	Motoriek	49
6.6	Talenten	49

7 *Auti-bril* 51

7.1	Auti-bril toepassen	51
7.2	Kijken en opvoeden met kennis	52

8 *Samenhang door de ‘puzzel van 5’* 54

8.1	Wat	56
8.2	Hoe	57
8.3	Waar	58
8.4	Wanneer	59
8.5	Wie	61
8.6	Het zesde puzzelstuk: waarom	62

9 *Op weg naar Auti-communicatie* 65

9.1	Natuurlijke communicatie als basis	65
9.2	Van natuurlijke naar Auti-communicatie	66

10 *Contact maken* 67

10.1	Beperkte wederkerigheid	67
10.2	Eigen behoeftebevrediging	68
10.3	Communicatie niet kunnen aanpassen	68
10.4	Nauwelijks aandacht en gevoelens kunnen delen	70
10.5	Oogcontact	70
10.6	Toewenden naar de ander	70
10.7	Communicatie bij spanning	71
10.8	Indirect contact	71
10.9	Vlakke mimiek	72

11	<i>Spreken</i>	73
11.1	Beperkte wederkerigheid	73
11.2	Een-op-een-associatie	73
11.3	Wijze van spreken, communiceren van een kind met autisme	74
11.4	Inhoud	77
12	<i>Begrijpen van communicatie</i>	80
12.1	Hoofd- en bijzaken scheiden	80
12.2	Woorden en beelden	80
12.3	Informatieverwerkingstijd	81
12.4	Lichaamstaal en mimiek	81
12.5	Complimenteren	81
12.6	Eén ding tegelijk	82
12.7	Waarom	82
12.8	Taal letterlijk nemen	84
13	<i>Andere communicatieproblemen</i>	86
13.1	Te veel opmerkingen	86
13.2	Moeite met relativeren	86
13.3	Onzichtbare relaties tussen mensen (en dingen)	87
13.4	Wat niet gezegd wordt	87
13.5	Straffen helpt niet	88
14	<i>Auti-communicatie gebruiken</i>	89
15	<i>Het kind iets leren</i>	91
15.1	Persoonsafhankelijk	91
15.2	Structuurafhankelijk	92
15.3	Zelfstandig	93
16	<i>Ondersteunen in de ontwikkeling</i>	95
16.1	Taken aanleren	95
16.2	Controleer jezelf	96
16.3	Takenlijst	96
16.4	Visualiseren	97
16.5	Volharden	98

16.6	Ondersteuning	99
16.7	Robot	100
16.8	Leren generaliseren	101
16.9	Haalbaarheid	102
16.10	Een gevoel van grip	102
17.1	Visualiseren in de praktijk	105

17 *Visualiseren* 105

17.2	Kinderachtig?	109
17.3	Visuele ondersteuning ter plekke	111

18 *'Stop!'* 113

18.1	Bij verkeerde puzzelstukjes	113
18.2	Bij niet-gepast gedrag	114
18.3	Als het kind overstuurt	115
18.4	Bij gevaar	116
18.5	Zichtbaar maken	116

19 *Werken met een takenlijst* 117

19.1	Uitvoering	118
19.2	Gericht invullen	120
19.3	Wat	121
19.4	Hoe	121
19.5	Waar	122
19.6	Wanneer	122
19.7	Wie	123

20 *Bas gaat 'normaal' slapen* 125

20.1	Doel	125
20.2	Hoe	127
20.3	Visualisatie invoeren	127
20.4	Eerste verandering	127
20.5	Tweede verandering	128
20.6	Derde verandering	128
20.7	Vierde verandering	128

21	<i>Werken met een afsprakenschrift</i>	129
21.1	Afsprakenschrift gebruiken	129
21.2	Regels, feiten en afspraken	130
21.3	Probleem verduidelijken	131
21.4	Orde scheppen bij paniek	137
21.5	Veranderingen	137
21.6	Leren relativeren	138
21.7	Leren generaliseren	139
21.8	Taak aanleren	139
21.9	Problemen met taalgebruik	142
21.10	Moelijkheden in sociaal contact	143
21.11	Niet om hulp vragen	144
22	<i>Werken met een contract</i>	146
22.1	Contract	146
22.2	Win-winsituatie	147
23	<i>Werken met strategiekaarten</i>	150
23.1	Sommen maken	150
23.2	Lenen bij de buurman	151
23.3	Tafels	151
23.4	Huiswerk maken	154
23.5	Problemen zelfstandig oplossen	158
23.6	Samenwerken	161
	Tot besluit	163
	Dankwoord	165
	Literatuur	166
	Bijlage 1 - Meer tips	168
	Bijlage 2 - Video-hometraining	169
	Bijlage 3 - Auti-communicatieschema	171
	Bijlage 4 - Visualisatie in de praktijk	176

Autisme, wat is het?

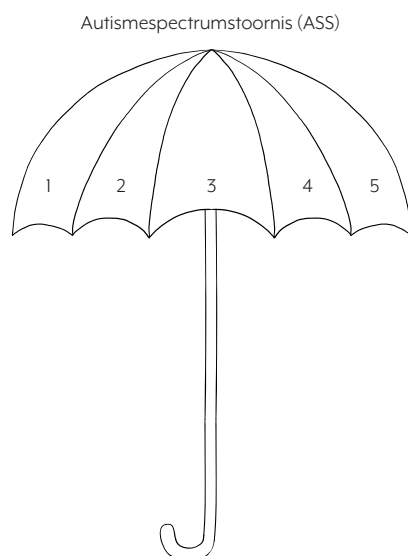
Er is al heel veel geschreven over autisme, maar toch blijft het moeilijk te omschrijven wat het nu precies is. In een taal die voor iedereen begrijpelijk is, zal ik op concrete wijze mijn kennis en inzichten beschrijven. De medische, vaktechnische woorden die ik toch heb gebruikt, heb ik bewust in dit boek opgenomen. Hierdoor worden, voor iedereen die dat wenselijk acht, ook de vaktermen gekoppeld aan het verder overigens gemakkelijk leesbare geheel. Deze wijze van beschrijven maakt het mogelijk om, in het gedrag van het kind, zijn gefragmenteerde informatieverwerking en de gevolgen daarvan voor zijn denken te herkennen.

1.1 Gebruikte termen

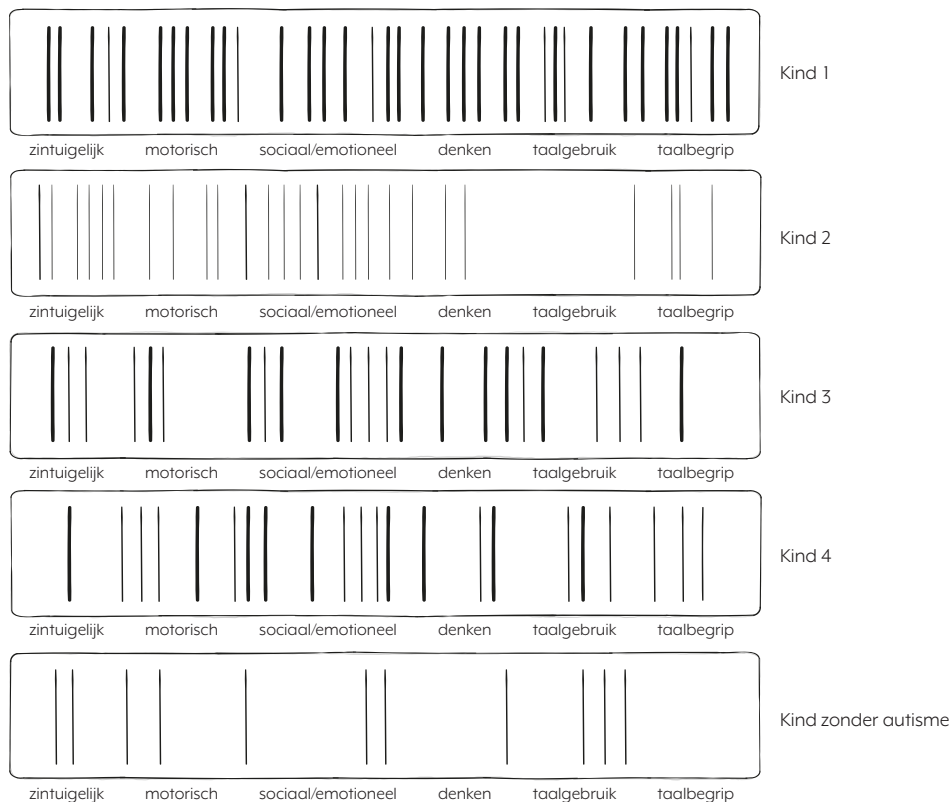
In diagnostische rapportages en literatuur sprak men tot het uitkomen van de DSM-IV (2013) over pervasieve ontwikkelingsstoornis (POS), een spectrum van autistische stoornissen, autisme en aanverwante contactstoornissen, een stoornis in het autistisch spectrum, *pervasive developmental disorder* (PDD) of autismespectrumstoornis (ASS). Deze laatste kon je zien als een paraplu die als volgt was onderverdeeld:

1. Autistische stoornis
2. PDD-NOS (MCDD)
3. Stoornis van Asperger
4. Stoornis van Rett
5. Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd

Sinds 2013 wordt er in deze diagnoses geen onderscheid meer gemaakt. Er wordt alleen nog de diagnose autismespectrumstoornis (ASS) gesteld.

Gedragskenmerken

Streepjescode

Hoe kan het dat kinderen die dezelfde diagnose hebben toch zo verschillend zijn? Heeft iedereen niet wat kenmerken van autisme? Dit zijn vragen die ik aan de hand van de streepjescode zal proberen duidelijk te maken.

Kind 1 heeft veel nadrukkelijk aanwezige gedragskenmerken, gedrag waaruit je autisme kunt opmaken. Breng je dat in beeld, dan heeft de streepjescode niet alleen véél streepjes (kenmerken), maar ook veel vette streepjes (nadrukkelijk aanwezig).

Brengen we nu kind 2 in beeld, ook met de diagnose autisme, dan zien we het volgende: dit kind heeft in vergelijking met het eerste kind minder streepjes, ook het aantal vette strepen is minder.

Een derde en vierde kind hebben ongeveer evenveel streepjes, alleen staan de dunne en dikke streepjes op andere plaatsen. Zo kun je zien dat het gedrag van deze vier kinderen zeer verschillend is, terwijl ze toch dezelfde diagnose hebben.

De laatste streepjescode staat voor iedereen zonder autisme. Ieder mens heeft wel enkele kenmerken die ook bij autisme voorkomen. Of heb jij geen vaste gewoontes waar je liever niet van afwijkt? Baal je nooit als je agenda ineens wordt omgegooid? Dat betekent nog niet dat je een diagnose autisme 'verdient', want daarvoor heb je streepjes op álle ontwikkelingsgebieden nodig.

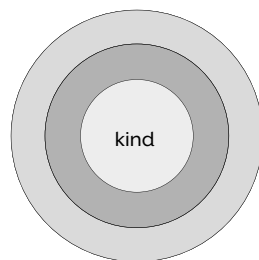
Men zegt dat mannen (door hun analytische denken) meer autistisch denken dan vrouwen. Of dat zo is? Deze laatste streepjescode geeft in elk geval de doorsnee mens weer, zonder autisme.

1.2 Gevolgen

De gevolgen van autisme komen globaal samengevat op het volgende neer:

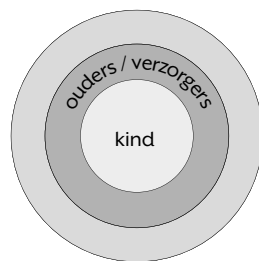
Bij het kind in relatie tot zijn omgeving:

- niet aan verwachtingen kunnen voldoen;
- moeizame wisselwerking met anderen;
- veel miscommunicatie.

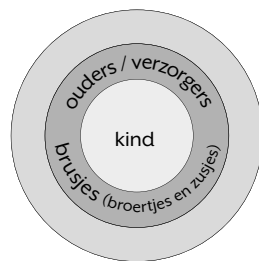
Bij de volwassene:

- een normale opvoedingswijze werkt niet;
- een zoektocht door hulpverleningsland;
- conflicten binnen het gezin, de klas of groep;
- de onderlinge relatie tussen volwassenen staat onder druk;
- sociaal isolement door onbegrip;
- inleveren persoonlijke belangen;
- veel overleven, in plaats van leven.

Bij broertjes en zusjes, klas- en groepsgenootjes:

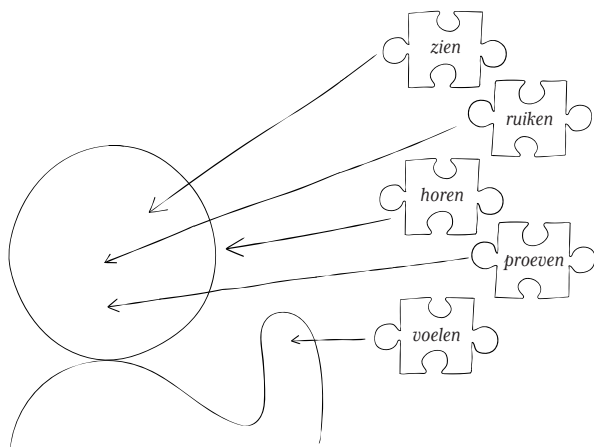
- moeten vaak inleveren en incasseren;
- conflicten onderling en met de volwassenen;
- aandacht voor brusjes is dikwijls minder;
- cijferen zichzelf weg door 'lief' te zijn;
- krijgen reactie van de omgeving op gedrag van brusje.

Informatie verwerken in puzzelstukjes

Mensen met autisme verwerken informatie op een andere wijze. Deze meer gefragmenteerde manier van informatie verwerken is de kern waar het bij autisme om draait. Dit heb ik dan ook als uitgangspunt genomen om de aanpak te beschrijven. Als het kind de informatie anders verwerkt, geeft hij ook een andere betekenis aan de dingen. De grote gevolgen die dit voor zijn denken heeft, beschrijf ik hierna uitvoerig. Pas als je begrijpt hoe een kind met autisme denkt, kun je je enigszins in zijn wereld verplaatsen. En dat is weer nodig voor de juiste begeleiding.

Autisme is de naam voor de moeite die het kind heeft met het verwerken van informatie. Het is er al vanaf de geboorte. Waarnemen doet iedereen via ogen, oren, mond, neus en huid. Deze informatie gaat het brein in. Daar wordt de informatie verwerkt en vervolgens reageer je daarop. Bijvoorbeeld: je ziet dat iemand naar de voordeur loopt, je hoort de bel, je staat op en doet de deur open, zonder daar echt over na te denken. De samenhang tussen iemand zien, het horen van de bel en de deur opendoen is logisch.

Bij een kind met autisme is het opendoen van de deur niet per definitie een logische stap na het horen van de bel.

Dat komt doordat bij hem de losse puzzelstukjes informatie van de zintuigen niet altijd allemaal tegelijk in het bewuste brein aankomen. De samenhang is dan nog zoek. Hij moet eerst deze losse stukjes in elkaar zien te puzzelen voor hij aan de waarneming als geheel betekenis kan geven. Dit kunnen de hersenen razendsnel, maar het moet wél gebeuren.

Niet alleen bij het horen van een deurbel, maar bij alles wat een kind met autisme ziet, ruikt, voelt, proeft en hoort, moet hij meer puzzelen dan iemand zonder autisme.

Je kunt je voorstellen dat hij onbewust heel hard moet werken om al deze informatie te verwerken. In het voorbeeld van de bel horen en de deur opendoen, is het verband tussen de waarneming (iemand naar de deur zien lopen en de bel horen) en de handeling (de deur opendoen) niet vanzelfsprekend. Vandaar dat het kan voorkomen dat het kind niet opendoet en rustig blijft zitten, zonder zich ervan bewust te zijn dat hij iets zou moeten doen. Wanneer de zintuigen veel informatie tegelijkertijd te verwerken krijgen, komen al de losse puzzelstukjes in de hersenen als het ware op een hoop terecht. Het kind moet ze eerst in elkaar zetten (puzzelen). Het verwerken van indrukken kost hem dus meer puzzeltijd. Op het moment dat het kind niet meer in staat is om de veelheid aan puzzelstukjes te verwerken, zie je vaak dat hij opeens ontploft. Het gaat meestal om iets heel kleins, maar het is dan de bekende druppel die de emmer doet overlopen (oftewel het laatste puzzelstukje dat maakt dat hij ontploft).

Gelukkig werken de hersenen hard om alle puzzels te leggen. De puzzeltijd die het hem kost om te reageren kan variëren van enkele seconden tot een week of maand.

- Amber komt op school en vertelt de meester dat Sharon haar plaagt. Na lang doorvragen blijkt dat het voorval weken geleden, tijdens een verjaardagspartijtje, plaatsvond.

Nadat het kind de puzzel heeft gelegd, moet hij er nog betekenis aan geven. Ook dit is door zijn manier van denken niet eenvoudig.

- Wisse komt boos bij de meester en vertelt: 'Evan wil mij slaan.' Evan wordt bij de meester geroepen, maar begrijpt er niets van. Hij wilde met Wisse alleen maar 'handjeklap' boven zijn hoofd doen, omdat ze vrienden zijn. En toen was Wisse opeens weggerend, naar de meester. Wisse heeft aan de opgeheven hand van Evan een foutieve betekenis gegeven: hij wil me slaan!

Je kunt je voorstellen dat een kind meer informatie binnenkrijgt naarmate het drukker is. Hij moet dan ook meer puzzelen. Er is dan meer kans dat hij foute stukjes in een puzzel legt.

- Rianne (11) is met haar ouders en zusje op verjaardagsvisite bij haar tante. De tafel is keurig gedekt, er staat koffie met gebak klaar. Rianne loopt langs de tafel naar haar zusje en raakt daarbij met haar hand een kopje koffie, dat omvalt. Verschillende mensen zeggen er iets van, maar Rianne heeft geen idee wat zij te maken heeft met de omgevallen koffie. Ze geeft haar zusje de schuld. In de ogen van de visite is het raar dat een elfjarig meisje een ander – die niet eens in de buurt staat – de schuld geeft, terwijl het heel duidelijk is dat zij het zelf heeft gedaan. Gelukkig begrijpt Riannes moeder hoe ze denkt. Zij vertelt haar: 'Jij weet niet dat jij dat kopje omgooide. Jouw hand deed dat toen je erlangs liep. Zeg maar even sorry.' Rianne zegt netjes: 'Sorry', waarop de visite er verder geen aandacht meer aan besteedt.

Moeder voorkomt dat Rianne een stempel opgedrukt krijgt. Maar waarom geeft Rianne haar zusje de schuld? Tijdens het ongelukje liep ze richting haar zus en keek naar haar. Zij koppelt het omvallen van het koffiekopje en haar zusje aan elkaar. In haar brein is dit één beeld, en dus de ware versie van het verhaal. Moeder helpt haar door haar een regel te geven ('Zeg maar even sorry'), waardoor haar gedrag sociaal geaccepteerd wordt. De kans dat een autistisch kind een foute koppeling maakt, is ruimschoots aanwezig. Je hoort deze kinderen praten en je denkt: dat klopt niet met mijn waarneming. Het kind heeft een beeld van een gebeurtenis dat niet overeenkomt met de werkelijkheid. Hij heeft fout gepuzzeld. Omdat het puzzelen onbewust gebeurt, kun je hem niet aanspreken op zijn foute denkbeeld. Ga hierover dan ook niet in discussie, het is zijn waarheid. Is het belangrijk, weerleg dan zijn bewering met feiten: 'Zij staat drie meter ver. Haar arm is niet lang genoeg om bij het kopje te kunnen. Dus jouw hand deed het, maar jij zag het niet. Geeft niet, je hebt 'sorry' gezegd. Dat is oké.' Dit is een foute koppeling; het gevolg van zijn gefragmenteerde informatieverwerking.

Anders denken

Doordat een kind met autisme de wereld anders waarneemt, denkt hij ook anders. Om het kind op de juiste wijze te kunnen opvoeden is het van groot belang dat je zijn manier van denken begrijpt. Er zijn drie cognitieve theorieën over het denken (de kennis en taal betreffend), die voor een groot deel de gedragingen verklaren die kinderen met autisme laten zien. Kennis van die theorieën kan helpen hun gedrag inzichtelijk te maken. Ik gebruik ze als kapstok bij de uitleg van autisme aan ouders en opvoeders. Het helpt ook het gedrag te begrijpen als je kunt verklaren waar het een gevolg van is. In de literatuur spreekt men over de volgende drie:

- *Centrale coherentie*. Het grote geheel overzien en er de juiste betekenis aan geven. Met andere woorden: de omgeving zien als één geheel met alles wat zich daarin afspeelt, inclusief personen en communicatie, en hieraan de juiste betekenis geven (Baron-Cohen, 1997).
- *Executieve functies*. Het plannen en organiseren van taken en daarin schakelvaardig, flexibel zijn. Met andere woorden: welke taken komen er na elkaar en hoe moet ik ze uitvoeren (Ozonoff, 1995).
- *Theory of mind*. Het innerlijk van de ander begrijpen en er rekening mee houden en daarnaast ook het innerlijk van jezelf herkennen, kunnen verwoorden en ernaar handelen (Frith, 1996).

Een kind met autisme heeft in meer of mindere mate moeite met zowel centrale coherentie (CC), als executieve functies (EF) en theory of mind (ToM). De andere manier van denken van het kind heeft grote gevolgen voor zijn hele ontwikkeling. Hij reageert hierdoor anders, doet anders, communiceert anders en geeft een andere betekenis aan dingen. Wat zijn de gevolgen van de moeite met CC, EF en ToM voor het kind? Eerst een illustratie, daarna volgt uitleg.

Gefragmenteerd informatie verwerken: gevolgen voor denken

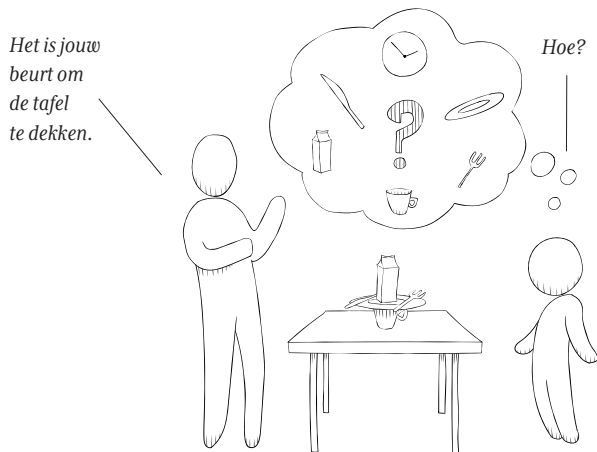

Informatie komt binnen in puzzelstukjes.

Als gevolg daarvan heeft hij...

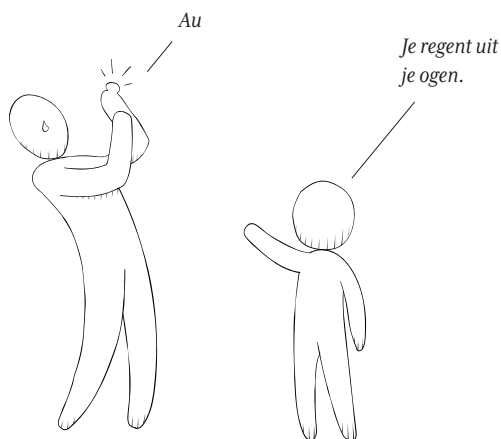
... moeite met het geheel overzien en er de juiste betekenis aan verlenen.

CC = centrale coherentie

... moeite met plannen en organiseren.

EF = executieve functies

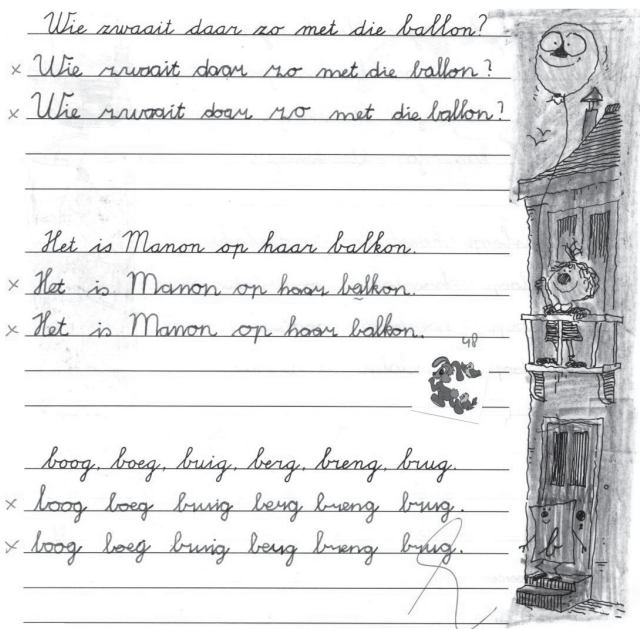
... moeite met het begrijpen van het gedrag en het innerlijk van zowel de ander als van zichzelf.

ToM = theory of mind

3.1 Centrale coherentie (CC)

Doordat iemand met autisme informatie in veel meer puzzelstukjes verwerkt dan iemand zonder autisme, mist het kind met autisme vaak de samenhang. Hij kan een situatie meer zien als een verzameling van losse feiten. De optelling van de details moet het geheel vormen. Als de opsomming van losse stukjes – waarvan in eerste instantie de samenhang ontbreekt – moeizaam gaat, is de juiste betekenis zien ook lastig. Als gevolg hiervan kan hij snel het overzicht verliezen en in paniek raken.

- Nienke (12) kan na het lezen van een stuk tekst alleen de laatste zin, met andere woorden het laatste puzzelstukje, navertellen. Ook vragen bij een tekst kan ze niet beantwoorden. Aan haar intelligentie ligt het niet. Zij is alleen niet in staat de samenhang tussen de verschillende zinnen te zien. Zij kan geen betekenis geven aan datgene wat niet letterlijk in de tekst staat; ze heeft dus een beperkt inzicht doordat ze de samenhang mist.
- Sjoerd (10) wil niet meer op dinsdag naar school. Op maandagavond is hij al helemaal in paniek. Na lang doorvragen blijkt het door de schrijfles te komen. Door de vele regels verliest Sjoerd steeds het overzicht. Telkens opnieuw moet hij het drukke blad verwerken (lees puzzelen) voor hij aan de slag kan gaan, hij wordt er 'gek' van.

Met de juf wordt de afspraak gemaakt dat hij alleen de bovenste regel hoeft te schrijven. Door de lege regels ontstaat er meer rust op het blad. Hierdoor behoudt hij het overzicht waar hij is en raakt hij niet meer in paniek van de schrijfles. Maandagavond kan hij weer rustig gaan slapen.

Een kind met autisme heeft moeite met overzicht over het grote geheel en kan daardoor moeilijk hoofd- en bijzaken onderscheiden. Daardoor kan het zijn dat hij niet anders kan dan zich vastklampen aan details. Die mogen dan niet veranderen of moeten exact kloppen. Dit noemen we ook wel: detaildenken. Deze manier van denken kent twee verschillende uitingsvormen.

De eerste uitingsvorm vind je bij een kind dat pas iets begrijpt als álle details (puzzelstukjes) die hij in zijn hoofd heeft ook in de werkelijkheid aanwezig zijn.

- Jan kan pas echt genieten als alle gasten die hij had verwacht op zijn feest zijn gearriveerd en hij alle cadeaus van zijn lijstje heeft gekregen.
De tweede uitingsvorm zie je bij kinderen die, zodra ze een detail zien, direct een conclusie trekken of een taak gaan uitvoeren, al dan niet passend in de situatie.
- Frans (16) ziet bij een landhuis een groot smeedijzeren hek met daarachter grind en concludeert: dat is een kerkhof. (Voor Frans geldt: hek + grind = kerkhof.)
- Bertus (9) komt met zijn moeder een cafetaria binnen om friet te halen. Op een van de tafeltjes ziet hij een achtergebleven, nog halfvol glas staan. Zonder schroom zet hij het glas aan de mond en drinkt het leeg. Voor Bertus geldt nu nog: drinken zien is opdrinken.
- Syntha (11) telt altijd hoeveel eieren de kippen leggen. En elke dag vraagt ze hoeveel eieren haar moeder heeft gebruikt. Zo houdt ze bij hoeveel er nog op voorraad zijn. Als haar moeder eens een doosje weggeeft, heeft Syntha dat direct in de gaten. Weten hoeveel eieren er in huis zijn, geeft haar houvast. Daarom bereidt moeder haar erop voor als er tien eieren zullen missen.
Nadat haar leven aan de hand van Geef me de 5 duidelijker en voorspelbaarder is gemaakt, heeft ze het eieren tellen als houvast niet meer nodig.

Voor een kind met autisme kan het moeilijk zijn om een handeling die hij eerder leerde toe te passen in een vergelijkbare situatie. Voor hem moeten situaties tot in detail hetzelfde zijn, wil hij de handeling kunnen uitvoeren.

Het boek

Een kind met autisme begeleiden, *hoe* doe je dat? Je leest het in dit boek. Het is geschreven voor ouders en opvoeders, vanuit de behoefte aan duidelijkheid en voorspelbaarheid van het kind met autisme. Het kind vraagt als het ware van ons: 'Geef me de 5.' Of anders gezegd: *wat* is mijn taak, *hoe* voer ik die uit, *waar* vindt het plaats, *wanneer* moet ik beginnen en *wanneer* ben ik klaar en *wie* is erbij betrokken?

Door de uitleg over wat de gevolgen van autisme voor het kind kunnen zijn, leer je al lezende ook hoe je kunt handelen. Hierdoor ontstaat het inzicht dat Colette de Bruin 'kijken door de anti-bril' noemt.

Door deze Anti-bril kun je zien hoe het kind denkt, zodat je daar op een passende wijze op kunt reageren.

Colette de Bruin

De schrijfster

Colette de Bruin is een autoriteit op het gebied van autisme en auteur van meerdere bestsellers op dit gebied. Met haar organisatie, methodiek en boeken schoolt ze opvoeders en professionals die mensen met autisme begeleiden.

Dit boek is een aanrader voor iedereen die werkt in het onderwijs, de zorg of psychiatrie en beslist ook voor ouders en mensen met autisme.